

ЯК ТАРАС ШЕВЧЕНКО НЕ СТАВ ЛІБРЕТИСТОМ: МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ БІОГРАФІЇ КОБЗАРЯ

Ігор КОЛЯДА, професор кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти

НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор історичних наук;

Юлія КОЛЯДА, студентка факультету історичної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова;

Віталій ГУДИМА, студент факультету історичної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова

*«Він став художником за порадою
однієї людини,
яка піклувалася про нього, й поетом тому,
що народився ним».*

*(із листа В. Рєпніної до Шарля Ейнара
від 27 січня 1844 р.)*

Життєвий та творчий шлях Тараса Шевченка є знаковим явищем в історії культури України другої половини XIX – початку XXI ст. Свідченням цього є статус шевченкознавства, який нині піднесений до рівня класичної дисципліни у соціогуманітаристиці.

Першими дослідниками та біографістами поетаті Т. Шевченка є його друзі та колеги. Зокрема, це О. Афанасьєв-Чубинський [1] та М. Чалий [2], які одними з перших спробували розкрити та проаналізувати життя, творчість українського митця, заклавши основи шевченкознавства. Досить активно шевченкознавство розвивалось у XX столітті. Так, у радянський період на державному рівні організовується розшук і нагромадження шевченківських матеріалів, зокрема й біографічних, готується їхня публікація, створюється спеціальний науковий центр шевченкознавчих досліджень – Інститут Тараса Шевченка. Для сучасних шевченкознавців життя та діяльність Т. Шевченка продовжує полишатися актуальною науковою проблемою. З-поміж них варто виділити дослідження: Н. Горбач [3], П. Зайцева [4], О. Надточій [5], І. Дзюби [6], Г. Грабовича [7], Г. Грабовського [8] та колективні монографії: «Доля. Книга про Тараса Шевченка в образах та фактах» [9], «Триптих про Тараса Шевченка» [10], «Тарас Шевченко у приватному житті: збірник статей» [11].

Ще за життя Т. Шевченка його творчість мала неабиякий резонанс, як серед української інтелектуальної еліти, так і пересічних українців. Його твори високо оцінювались. Він був новатором української літератури. Тарас Григорович досяг успіху в багатьох мистецьких починаннях.

Передусім Т. Шевченко прославився як художник. Як відомо, ще з дитинства маючи талант до малювання, він спробував здобути професійну малярську освіту. У період 1838–1845 рр. він здобуває художню освіту в Петербурзькій академії мистецтв. Під час навчання Тарас Григорович був тричі нагороджений срібними медалями.

Задовго до надання у березні 1845 р. офіційного звання вільного (некласного) художника Т. Шевченко уже працював на рівні професійного майстра. Художня спадщина Тараса величезна – збереглися 835 творів, картин, портретів, гравюр на різні теми, написаних протягом різних періодів життя великого Кобзаря. Ще понад 270 художніх творів вважаються втраченими [12].

Малярська спадщина Т. Шевченка стала основою розвитку реалістичного образотворчого мистецтва в Україні. Шевченко-художник досконало володів різними жанрами і різною технікою, проте за життя був поцінований найбільше як майстер гравюри. Свою першу гравюру «Король Лір» він зробив у 1843 році. За нею послідували численні роботи на різну тематику, а 1844 р. в Петербурзі він видає альбом з офортами «Живописна Україна». За талановите наслідування офортної манери голландського художника Рембрандта Тараса Григоровича з повагою називали «російським Рембрандтом». 2 вересня 1860 р. Рада Петербурзької академії мистецтв присвоїла Т. Шевченкові звання академіка гравюри [12, 200–205].

Особливої слави заслужив Тарас Григорович як поет. Збірки та окремі твори переписувалися і вивчалися напам'ять як простим народом, так і частиною тогочасної «верхівки» суспільства. Слова Т. Шевченка народу відкрив його «Кобзар» 1840 р. та альбом «Три літа», написаний 1843–1845 рр. під враження від подорожей Україною. Сюди увійшли поеми «Сон», «Єретик», «Кавказ» та багато інших. Окремо варто відмітити поему «Гайдамаки», датовану квітнем 1841 р. За широтою охоплення історичних подій, глибиною їх осмислення поема становила якісно нове явище в українській культурі. Вагомою віхою творчого доробку Т. Шевченка стала поема «Катерина», Твір про трагічне кохання української дівчини став найпопулярнішим у народі [12, 58–59].

Не цурався Тарас Григорович і прози. З-під його пера вийшла низка доволі якісних, як на непрофесійного письменника, російськомовних прозових творів автобіографічного і художнього характеру. Серед них: «Художник», «Наймичка», «Щоденник» та інші.

Але, як показав час, перелік талантів Т. Шевченка ще не був вичерпаний. У 1843 р. міг додатися ще один. Можливість склалась під час

зустрічі трьох талановитих молодих людей: державного чиновника та композитора-любителя Петра Селецького, княжни Варвари Репніної і українського поета Тараса Шевченка в м. Яготин.

З 1843 р., з ініціативи професора М. Максимовича і за сприяння київського генерал-губернатора Д. Бібікова та за дозволом міністра внутрішніх справ, при канцелярії генерал-губернатора діяла Тимчасова комісія для розгляду давніх актів (Київська археографічна комісія). Про створення комісії Т. Шевченко міг дізнатися під час перебування в Києві наприкінці січня – на початку лютого 1844 р. від її члена-співробітника П. Куліша. Мабуть, саме тоді він вирішив після закінчення навчання в Академії мистецтв приїхати до Києва і поступити на службу в цю наукову установу [13, 179–200].

19 травня 1843 р. Т. Шевченко разом із Є. Гребінкою їде в Україну. У червні 1843 р. він побував у Києві, де познайомився з Михайлом Максимовичем та Пантелеймоном Кулішем. 29 червня (11 липня) 1843-го – у день св. Петра і Павла – відвідав разом із ним пишну гостину в хрещеній матері Є. Гребінки, вдови-генеральші Тетяни Вільхівської в її с. Мойсівці (нині однойменне село Драбівського району Черкаської області). У цей день за традицією власниця маєтку Т. Волховська відзначала іменини свого покійного чоловіка. Сюди з'їхалося до двохсот гостей. Прийом носив такий пишній характер, що Мойсівку в ці дні називали своєрідним «Версалем». «Євгеній Павлович Гребінка подъезжал к крыльцу в сопровождении незнакомца (це був Т. Шевченко. – Авт.). Они вошли. Спутник его был среднего роста, плотный, на первый взгляд лицо его казалось обыкновенным, но глаза светились таким умным и выразительным светом, что я невольно обратил на него внимание... Весть о приезде Шевченко мигом разлилась по всему дому, и квартира моя вскоре наполнилась почитателями, приходившими познакомиться с родным поэтом... Мы отправились в залу. Все гости толпились у входа, ожидая появления Шевченко. Поэт, видимо, был тронут блистательным приемом... Целый день он был предметом всеобщего внимания... Скоро Шевченко сделался как свой со всеми и был точно дома», – пригадував згодом про прибуття Шевченка на свято та знайомство з ним у своїх спогадах [1, 7].

У Мойсівці поет також познайомився з офіцером Яковом де Бальменом (пізніше присвятив йому поему «Кавказ») та з поетом Олексієм Капністом. З останнім потоваришував. О. Капніст був старший за Тараса років на двадцять. Свого часу він служив у Києві ад'ютантом знаменитого генерала Раєвського. Декабрист Николай Лорер згадував його з пієтетом: Капніст «був

одним із найкращих офіцерів, які могли завжди принести честь полку, і вийшов з гвардії тільки через мстивість і переслідування бригадного начальника – великого князя Миколи Павловича»... У січні 1826 р. запідозреного у військовій змові Олексія Капніста заарештували (в Києві) й відправили в Петербург. Три місяці він провів у Петропавлівській фортеці, проте був виправданий.

Олексій Васильович був знайомий з усією сім'єю князів Репніних, і завдяки йому Тарас Шевченко потрапив до Яготина. Після гостювання у Мойсівці Олексій Капніст повертався до Репніних: там він залишив свого сина, якого мав оглянути Фердинанд Фішер, домашній лікар князя. Очевидно, Капніст заінтригував Шевченка розповіддю про картинну галерею у репнінському палаці – і Тарасові захотілося її побачити...

2 липня 1843 р. Олексій Капніст уперше привіз Тараса Шевченка до Яготина. Тарас Григорович приїхав у Яготин до князя Миколи Репніна, як згадувала княжна Варвара Репніна, з О. Капністом після великої грози й зливи. Саме в час приїзду Т. Шевченка Варвара Миколаївна зі своєю матір'ю була в садку й побачила О. Капніста з незнайомим молодим чоловіком. Почався рясний дощ, і О. Капніст повів до палацу спочатку княгиню, а потім забрав і гостя.

На той час у Яготині проживав сам князь М. Репнін, який «був ще дуже бадьорий і мав неймовірну пам'ять... Відмінно освічений, надзвичайно розумний, привітний і гостинний», він охоче вступав у розмови на різні теми: «не було нової книги, бодай чимось цікавою, яку б князь не прочитав. /.../ Любив згадувати і старовину, але жодного слова про несправедливості, жертвою яких він був...» (писав у своїх спогадах його сусід П. Селецький), дружина князя Варвара Олексіївна, яка хворіла, поступово втрачала зір. Попри привітність і люб'язність, була вона жінкою суворої, владної вдачі, мала великий вплив на доньок. Серед добрих справ княгині – заснування під час війни з Наполеоном Дамського патріотичного товариства, яке згодом стало називатися Патріотичним інститутом (у 1831 р. на посаду молодшого вчителя історії там улаштувався Микола Гоголь, причому педагогічні обов'язки його важко назвати обтяжливими: вони відбирали в нього всього шість годин на тиждень). А в Полтаві Варвара Олексіївна опікувалася Інститутом шляхетних дівчат... Вона не раз переживала материнське горе: четверо дітей Репніних померли або в ранньому, або в молодому віці. Тепер нащадків залишалось троє – Василь, Варвара і Єлизавета. Василь Миколайович, переживши любовну драму, одружився, зрештою, на доньці жандармського генерала Петра Балабіна. Двох своїх дітей він назвав іменами діда-баби: Вар-

вара і Микола (у 1844 р. Шевченко намалює їх подвійний портрет).

35-річна княжна Варвара Репніна – цілком самодостатня постать, варта уваги не тільки шевченкознавців. Недарма ж Петро Бартенєв, видавець журналу «Русский архив», на сторінках якого в пізні свої роки нерідко друкувалася Варвара Миколаївна, писав: «Її знали, любили й шанували від Сорренто до Петербурга і від Парижа до віддалених кутків Сибіру. Сміливо можна стверджувати, що княжна Репніна була особою цілком історичною». Варвара Репніна залишила 165 сторінок автобіографічних записок французькою мовою, що їх вона вела наприкінці свого довгого життя (оригінал записок зберігається в одному з московських архівів, проте їх переклад тепер доступний користувачам інтернету). Адресовано нотатки онучці сестри Єлизавети, – це задля неї Варвара Миколаївна видобувала зі своєї пам'яті фрагменти родинної хроніки, доведеної до 1839 р. Записки дещо сумбурні, що й не дивно з огляду на поважний вік Варвари Миколаївни. Проте пам'ять на імена, обличчя, мікроепізоди вона мала відмінну. «Я народилася у Москві, в Лефортовім, у замиському будинку моїх батьків, /.../ 1808 р., 19 липня», – розповідала Репніна маленькій Лілі (Єлизаветі). Княжна пам'ятала себе принаймні з шестирічного віку, коли її батько був призначений генерал-губернатором Саксонії, і сімейство вирушило за ним у Дрезден. Погляд авторки записок на все, що відбувалося довкола, – дитячий, зате тло – історичне! 1815 р., Віденський конгрес, на якому вирішується доля Європи; миготять сановні імена, – а у малой Варвари – свій погляд. Коли мама поїхала до Відня, у гості до свого дядька Андрія Розумовського (посла Росії в Австрії), дітям давали на сніданок не бульйон із яловичини, а каву, згадує вона. І іграшки мама привезла з Відня чудові, особливо пожежний насос, яким можна було, бавлячись, гасити запалений папір... Запам'яталися також саксонські солдати – у червоних мундирах, у великих хутряних шапках... Варвара й сама любила вбиратися «театрально». Особливо їй подобався козацький одяг, подарований батьковими ад'ютантами...

Чимало місця в нотатках Варвари Миколаївни займає Полтава. У Полтаві для Варвари настав час освіти. Гувернантки-іноземки й запрошені вчителі навчали її мов, історії, географії, арифметики, зоології. До обов'язкової освітньої програми входили також танці, музика, малювання. А Закону Божого доньку навчала мати... Про драматичні для Репніних події грудня 1825 р. і наступних місяців у записках згадано мигцем. Ставлення Варвари Миколаївни до декабристів було неоднозначним: «Всі ці молоді люди з благородними серцями не мали, на жаль, релігійних

правил, збилися зі шляху. Всі їхні задуми були розкриті. /.../ Це стало початком стількох тяжких покарань, які принесли скорботу в численні родини і стали першопричиною стількох сумних подій. Були страти і засуджені на каторжні роботи в Сибіру. Молодший брат батька був серед них. /.../ Сумний час – роки 1825, 1826, 1827». Ось кульмінація драми: Сергія Волконського заслали в Сибір, і його дружина Марія Миколаївна вирішила їхати вслід за чоловіком. Разом із матір'ю та сестрою Софією вона приїздила в Яготин, і тут відбулося їхнє прощання, оскільки Марія Миколаївна ще збиралася в Петербург. «Їх прощання розривало душу», згадувала Варвара Миколаївна через багато років. Маленький син Волконських залишився під опікою Репніних. Проте жити йому судилося недовго...

Княжну Репніну вразило рішення Марії Волконської податися у Сибір: «Її від'їзд мене засмутив, я нею захоплювалася». Згодом, коли Марія Миколаївна була вже на засланні, княжна писала їй листи...

Захоплювала її і боротьба греків із турками за незалежність (можливо, під враженням героїчної історії лорда Байрона, який у 1824 р. поліг за свободу Греції?).

Утім, політику як таку Варвара Миколаївна вважала штукою бридкою, противною її натурі...

У 20-річному віці Варварі Репніній пожалували титул фрейліни Імператриці Олександри Федорівни. Зберігся її лист до матері, написаний під враженням великого петербурзького балу (23 грудня 1831 р.). У ньому чимало світських подробиць: Варвара докладно розповідає про бал, на якому був присутній сам імператор; про свої переживання, про танці з блискучими кавалерами... Із захопленням згадує дам, які привернули її увагу, серед них – дружину Пушкіна. Варвара рефлексує, її лист переповнений самоспостереженнями. «Світське життя не хмелить мене», – констатує вона, і тут-таки зізнається, що «бажання подобатися» її все ж не зовсім полишило... Що ж, їй ще тільки 23 (чи вже, о Господи, 23?!).

1836 р. в Баден-Бадені Репніни познайомилися з Гоголем. Якимось він влаштував для Репніних і Балабіних читання «Ревізора». Княжна згадувала про це дійство із захватом: «Не буваючи в театрі, я не бачила вистави за цією п'єсою, але, здавалося, була присутня на ній, тому що Гоголь, можна сказати, розіграв її сам, так він входив у кожную роль, змінюючи голос, із дивовижною мімікою. Ми близько познайомилися, і він зробив мені честь, згадавши в одному з листів компоти, які я для нього варила» («... я едал компот, который приготавливали собственные ручки княжны Варвары Николаевны Репниной и которого можно назвать королем компотов и главнокомандующим всех пирожных», – хвалився Го-

голь в одному з листів до Марії Балабіної). Читав він також свої «Записки божевільного». Варвара Осипівна Балабіна не витримала, заплакала... А ось князь Репнін, виявляється, недолюблював Гоголя. У Римі він завжди з ним сперечався: «Батькові дуже не подобався сатиричний склад розуму Гоголя, і він був незадоволений його творами, особливо «Миргородом». Ще б пак: Миргород – то ж була вотчина генерал-губернатора Репніна, а в Гоголя він славний хіба що великою, на всю міську площу, калюжею! Та ще, може, тим, що тут свиня Івана Івановича викрала в суді клопотання Івана Никифоровича... Цікаво: минув час – і серед персонажів другого тому «Мертвих душ» з'явився генерал-губернатор (князь!), обурений шахрайством Чічкова: це він карає цього пройдисвіта, відправляє його в «острог». Є версія, що прототипом справедливого й рішучого генерал-губернатора став не хто інший, як Микола Григорович Репнін...

А загалом, записки Варвари Репніної нагадують хроніку закордонних подорожей – густонаселену, насичену побутовими подробицями та інформацією про близьку й далеку рідню. Найчастіше на її сторінках розповідається про Італію і Швейцарію...

У духовній історії княжни Репніної виняткове місце займає її спілкування зі швейцарським проповідником Шарлем Ейнаром. Про Ейнара в записках згадок немає. Немає статті про нього і в новій «Шевченківській енциклопедії», хоча, як ми побачимо далі, відтворити історію стосунків Репніної і Шевченка, не згадуючи імені цього швейцарця, неможливо. «У той час, коли Репніни жили в Женеві, Шарль Ейнар стояв на чолі релігійного руху, – писала Ганна Чикаленко-Келлер. – В Ейнарів, як і по інших кальвіністичних родин, відбувались імпровізовані молитовні зібрання, де Шарль Ейнар вів перед як проповідник. Репніни жили в Женеві недалеко від Ейнарів, /.../ кн. Варвара брала участь у їхніх імпровізованих молитовних зібраннях і завдяки своїй екзальтованій вдачі захопилася цим новим для неї релігійним рухом. Вона була глибоко побожна і підпала великою мірою під релігійний вплив Шарля Ейнара. Довго ще по від'їзді з Женеви вона вважала його за свого духовного провідника. Про це виразно свідчать її листи, що їх вона писала до нього впродовж довгих років з Яготина та Одеси, де Репніни проживали зимою...». Релігійний рух, про який іде мова, – це кальвінізм (протестантська течія у християнстві, що виникла в I пол. XVI ст. у Франції). Кальвінізм – сувора, аскетична релігія. Вона спонукає людину думати, що все визначено Богом ще до створення світу, а єдиним і непогрішним стандартом віри й життя є Біблія. Людина після Адамового бунту стала повністю гріховною; спасіння

залежить не від людини, а тільки від Бога; Христос спокутував своїми муками спасіння тільки тих, хто був першопочатково визначений Богом, – ось деякі з важливих догматів кальвінізму... «Справжнім фундаментом кальвіністського вчення» є «покура і безжалісна суворість», – писав Стефан Цвейг у своєму блискучому, надактуальному в обставинах 1930-х років, трактаті «Совість проти насилля» (1936). «Згідно з поглядами Кальвіна, людина взагалі не має права йти по життю з високо піднятою головою і чистою совістю, – констатував Цвейг, – вона повинна постійно перебувати в «страхові господньому» і смиренно терпіти гнітюче почуття своєї неоправданної недосконалості... Якими були проповіді Шарля Ейнара, ми не знаємо, проте можемо не сумніватися, що вони впливали на Варвару. Цікавим у цьому сенсі є лист княжни до гувернантки мадемуазель Фабр, датований 8 листопада 1838 р. (його вміщено наприкінці записок). Перейнята глибоким релігійним почуттям, Варвара Миколаївна була схильна до моралізування, тож вона й тепер викладає свою «дидактику» (не таку вже, зрештою, й аскетичну, по суті – навіть антипуританську) з приводу правильного й неправильного дівочого виховання. Княжна осудливо відгукується про фальш і лицемірство вихователів-пуритан, які перетворюють дівчину в безлику істоту: «Дайте молодій особі релігійні правила й потім – широке виховання. Нічого не приховуючи, говоріть при ній про кохання, про заміжжя, про пологи, про пристрасті – але пристойно. Засуджуйте пристрасті, що призвели до поганих учинків, і тоді юна голівка, яка так прагне знати, думати, розширювати свої уявлення, пізнає світ, створений Господом /.../. Вона дізнається, що доля її невизначена (а Кальвін стверджував цілком зворотне! – В. П.), що нам не дано досягнути майбутнє, що найбільше щастя на цьому світі – не просто вийти заміж, а вийти вдало, що, зрештою, це серйозна річ, що потребує Божої допомоги. Поедняйте в юному серці думки про Бога з думками про заміжжя, і тоді вони не будуть для дівчини небезпечними. /.../ У неї не складеться схиблене («несбыточное») уявлення про заміжжя як про запаморочливе щастя. Це буде для неї святий союз, із гіркотами й радощами, як і саме життя в усіх його проявах. Головне, не кажіть їй, що краще залишитися старою дівою. Ця неправда породила б у неї сум'яття, а якщо її серце холодне – зробила б абсолютною егоїсткою. Та й чим доведете ви перевагу залишитися старою дівою? Малою необхідністю турбуватися і співчувати? Жалюгідний доказ! Яке чутливе серце не віддасть перевагу тисячам клопотів і прикрощів, що їх приносить сім'я, жакливій порожнечі й самотності безшлюбності!» Лист пронизливий. Він дуже особистий, внутрішньо

драматичний, оскільки написаний 30-річною княжною, яка вже знала, що означає пережити драму кохання. Не так давно Варвара Миколаївна пережила її, про яку відомий у Росії діяч і публіцист Борис Чичерін згадував як про наслідок немудрого материнського втручання в життя доньки: «Обоє вони (Варвара Рєпніна і Лев Баратинський, ад'ютант князя Рєпніна, рідний брат відомого поета Євгенія Баратинського, – В. П.) були пристрасно закохані одне в одного, проте перебірлива (в оригіналі «чопорная», – В. П.) мати, уроджена Розумовська, не хотіла чути про цей шлюб, вважаючи Баратинського недостатньо знатним». Саме у цей період її життя відбувається знайомство з Тарасом Шевченком.

У домівці Рєпніних ще змалку знайшли притулок сестри Псьол, які рано втратили батьків. Тепер це були дорослі дівчата: найстарша, Олександра, писала вірші українською мовою, наймолодша, Глафіра, малювала. Перша стала відомою українською поетесою, друга – художницею. В одному з альбомів зберігся ескіз портрета Тараса Шевченка її роботи. Була й третя сестра, 24-річна Таня, – їй ім'я часто згадується в мемуарних записках Варвари Миколаївни (про них іще йтиметься). Ще був у домашньому колі Рєпніних той самий Фердинанд Фішер, доброї душі ескулап, якого князь узяв із собою, коли залишав Саксонію. «Дуже розумна, освічена, симпатична людина і чудовий медик», – писав про нього Петро Селецький. А також домашній учитель Роман Штрандман. Попри свій молодий вік (21 рік), Штрандман уже мав за плечима «історію». Як журналіст, він співпрацював із передовими російськими журналами «Отечественные записки» та «Современник». Під час слідства над членами гуртка Петрашевського був заарештований, проте за відсутністю доказів його невдовзі звільнили...

Дні гостювання вчорашнього кріпака у князівському маєтку Рєпніних відзначені теплом, щирістю та гостинним прийомом. Т. Шевченкові був відведений будинок-флігель князівського палацу, стіни якого він прикрасив власними малюнками.

Перший приїзд Тараса Григоровича було приурочено тому, щоб зняти копію з портрета князя М. Рєпніна роботи швейцарського художника Йозефа Гонунга. Хоч у збірці Рєпніна були портрети роботи Володимира Боровиковського, Петра Левицького та французького маляра Еньйола, на котрих його було зображено у генеральському мундирі, замовникам подобався портрет у цивільному вбранні.

35-річна незаміжня панна, освічена, розумна й красива, Варвара Миколаївна вразила 29-річного Шевченка якоюсь неземною тугою й віддаленістю від реального світу. Однак саме це й відлякувало поета від зближення з княжною.

Аристократка й учорашній кріпак швидко знайшли спільну мову. Поезія, живопис, музика й душевні розмови захоплювали обох. З боку Рєпніної це було палке кохання, а з боку поета... Важко точно сказати. «Мое влечение к нему обнаружилось все более и более; он мне отвечал теплым чувством, но страстным никогда...», – зізнавалася пізніше княжна своєму духовному наставникові Шарлю Ейнару, який жив у Швейцарії, вона звірялася: «Он одарен был больше, чем талантом, ему дан был гений... Я очень привязана к нему, и не отрицаю, что если бы я видела с его стороны любовь, может быть, ответила ему страстью».

Княжна знала, що любов не була взаємною, але все одно зберегла теплі стосунки з поетом. Т. Шевченку, який присвятив їй російськомовну поему «Тризна», подарував свій портрет.

*Ваш добрый ангел осенил
Меня бессмертными крылами
И тихоструйными речами
Мечты о рае
пробудил...*

Прочитавши присвяту, княжна надзвичайно схвилювалася. Потім вона записала в щоденнику: «...Я прочитала; чиста і солодка радість сповнила моє серце. І якби мені спало на думку виявити свої почуття, я кинулась би йому на шию. Та я сказала собі: треба подумати, щоб виграти час, я вдруге перечитала вірші, потім підхопилася з місця; він (Шевченко) в цей час ходив по кімнаті, – я сказала йому: «Дайте мені свій лоб», – і поцілувала його чистим поцілунком... Наступного дня я розповіла мамі про все, крім поцілунку». Та все-таки дві самотні душі так і не злилися в одне ціле. І винуватцем був сам Шевченко.

З Ганною Закревською Тарас Григорович познайомився у тому ж таки 1843 р. на тому ж таки балу у Мойсівці. Подружжя Закревських – Платон Олексійович і Ганна Іванівна Закревські – мешкало неподалік Мойсівки – у Березовій Рудці. Власник села був відставним 40-річним полковником. Ганна Іванівна, донька сотенного осавула Заславського із села Марківка Лебединського повіту, була мало не вдвічі молодшою за чоловіка. Подружжя мало двох дітей – Гната й Ольгу.

Той же Олександр Афанасьєв-Чужбинський згадував: «До однієї особи він повертався разів зо три, тобто принаймні тричі, зустрічаючись з нею, він захоплювався. Давно, ще в перші часи нашого знайомства, він довго сидів біля неї на балу і все просив у неї на пам'ять хоч одну голубу квітку, якими була оздоблена сукня. Молода жінка жартувала і жартома відповідала. Тарас Григорович однак приловчився і відірвав квітку. Так це й закінчилось. Років через два я випадково побачив у нього цю реліквію. Тарас Григорович знімав її трішки.

(Далі буде)